

A francia abszolutizmus XIV. Lajos, a „Napkirály” idején

Franciaország 17. századi útja éppen ellentétes volt Angliáéval. Míg Angliában a parlament és az uralkodó harca a parlament győzelmével és a parlamentáris monarchiával végződött, addig Franciaországban az abszolutizmus kerekedett a rendi mozgalmak fölé (rendek: papság, nemesség, polgárság). XIV. Lajos idejében a királyi hatalommal szemben már egyetlen erő sem tudott vagy akart fellépni.

A nemesség intézményei teljesen kiszorultak a hatalomból. Kárpótlásul a központi hatalom megvédte a nemesek kiváltságait: gyakorlatilag adómentesek voltak, a törvények előtt kivételes elbánásban részesültek, a parasztoktól a használt földért cserében járadékot kaptak. Ellentétben az angol és holland nemesekkel, a franciák nem foglalkoztak vállalkozással, pénzügyletekkel. ("Noblesse oblige" - a nemesség kötelez, mondták a francia nemesek. Vagyis a munka rangon aluli dolog.)

Az ország legelőkelőbb néhány ezer nemese számára XIV. Lajos felépíttette a **Párizs melletti versailles-i kastélyt** (barokk stílusban). A szertartások középpontja, szinte vallásos imádat tárgyaként maga a "Napkirály", XIV. Lajos volt. Felkelésénél, lefekvésénél, étkezéseinél jelen lenni a legnagyobb megtiszteltetésnek számított. Öltözködését, mozdulatait mindenki utánozta (ő hozta például divatba a magas parókát, ami azután nemcsak a francia udvaroncok között, hanem a többi európai udvarban is elterjedt). Maga is részt vett az udvari balettelőadásokon (általában a Nap szerepében, vagy valamely antik istent alakította), udvarában tartotta előadásait **Moliere** társulata. A kastély és az azt övező, mértanilag megtervezett kert (ún. **francia kert**) is követendő például szolgált minden európai udvarnak és nagybirtokosnak. (Magyarországon a fertői kastély utánozza kicsiben Versailles-t.)

A francia abszolutizmus

A 17. századi Franciaország igazi nagyságát nem az öntelt, de átlagos képességű Napkirálynak köszönhette, hanem annak a **szakképzett hivatalnokgárdának**, mely **Richelieu** (ejtsd: riselió) reformjai nyomán továbbra is ésszerű irányítója volt az országnak. A főhivatalnokok gyakran polgári származásúak voltak, de tevékenységükért nemességet kaptak ("**taláros nemeseknek**" is hívták őket, a hivatalnokok köpenye, vagyis talárja alapján). A született nemesek ("kard nemessége") mélységesen lenézték a talárosokat, akik nem hízélgéssel és intrikákkal, hanem munkával töltötték napjaikat a versailles-i kastély erre elkülönített szárnyaiban. A francia állam már a rendi önkormányzatot sem ismerte, **az egyes tartományok élén a központ utasításait végrehajtó hivatalnokok, az ún. intendánsok álltak.** A félszázezernyi királyi hivatalnok figyelme és irányítása az ország egész életére kiterjedt.

A gazdaság fő irányítója szintén egy polgári származású főhivatalnok volt, Jean Baptiste Colbert (ejtsd: kolber). Ő dolgozta ki azt a gazdaságpolitikát, mely a bevételeket duplájára növelte, s amelyet **merkantilizmusnak** neveznek (merkantil: kereskedelmi, olaszul). Lényege, hogy a kereskedelemben sok árukivitelre, kevés behozatalra törekedett. Colbert támogatta a magán manufaktúrákat és állami pénzből sok újat is hozott létre. A külföldi iparcikkek behozatalát magas védővámokkal nehezítette, az áruimport helyett maguknak a külföldi iparosoknak a betelepítésén munkálkodott. Mindennek hatására igen fejlett lett a francia ipar, elsősorban a textilipar (ez adta az ipari termelés 2/3-át), valamint a hadiipar, de gyorsan fejlődött a luxuscikkek (szőnyeg, porcelán, tükör, üveg, parfüm stb.) gyártása is.

Növelte a gyarmatokat Észak-Amerikában (Louisiana a királyról kapta nevét), Indiában. A francia nagyság másik támasza a szintén korszerűen és ésszerűen megszervezett hadsereg volt, mely a hatalmas bevételek felét emésztette föl. Tisztképző iskolát hoztak létre, itt jelent meg először az egyenruha és a kaszárnya. **Ez már állandó, "szakképzett" és reguláris hadsereg volt,** vagyis olyan haderő, amelyben a kiképzéstől a csatateri vezényszavakig minden tevékenységet szigorú szabályzat (regula=szabályzat) határozott meg. A francia hadsereg lett a minta a többi európai hadsereg számára is. XIV. Lajos idején Franciaország, **flyomatatos háborúzások** közben tovább növelte rendkívüli hatalmát és befolyását Európában. Határa mentén gazdag tartományokat, városokat hódított el a Német Birodalomtól és Spanyolországtól. A francia hegemonia éveire emlékeztetett a későbbi évszázadokban is, hogy a **diplomácia nyelve ekkor lett a francia.**

Válság XIV. Lajos uralkodása végén

XIV. Lajos uralkodásának második felében válságtünetek jelentkeztek Franciaországban. A bevételek már nem tudtak lépést tartani a háborúk költségeivel, az adók egyre elviselhetlenebbekké váltak. A legsúlyosabb következményei azonban a **spanyol örökösödési háborúnak** lettek. Mikor a spanyol Habsburg-ág utolsó férfi sarja meghalt, örökségére ketten tartottak igényt: a Habsburgok, és a franciák. A francia hegemonia további terjeszkedése egyetlen nagyhatalomnak sem állt érdekében.

A háborút lezáró békeszerződés kimondta, hogy XIV. Lajos unokájáé a spanyol trón, de Franciaországnak és Spanyolországnak sohasem lehet közös uralkodója. **Franciaország tehát le kellett mondjon az európai hegemoniáról, de továbbra is a legerősebb szárazföldi hatalom maradt.**

A kultúra terén kialakult vezető szerepét viszont megőrizte. XIV. Lajos és utódainak Versailles-a, építésze, kertjei, színháza, öltözködése, tudományos Akadémiája, állam- és hadseregszervezési megoldásai követendő példát jelentenek a későbbiekben is.